

Народна банка на Република Северна Македонија

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА
РАБОТА НА НАРОДНАТА БАНКА НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2019 ГОДИНА**

Скопје, февруари 2020 година

Вовед

Со остварувањето на Програмата за работа се остваруваат основните законски цели и визијата на Народната банка да биде препознаена како независна, одговорна, професионална и транспарентна институција

Народната банка на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Народната банка) го насочува своето целокупно работење кон ефикасно и ефективно остварување на основните законски цели. Притоа, визијата на Народната банка е да биде препознаена како независна, одговорна, професионална и транспарентна институција. Оттука, Народната банка, преку процесот на стратегиско и оперативно планирање, ги утврдува стратегиските цели како клучни сегменти во нејзиното работење во тригодишен период, а преку задавање на годишните програмските активности, тие се операционализираат, притоа водејќи се од принципот на соодветна распределба на расположливите ресурси и процена на очекуваните резултати во работењето.

Во согласност со оваа рамка, [Програмата за работа на Народната банка за 2019 година](#) (во понатамошниот текст: Програмата за работа) претставува детална разработка на единаесетте стратегиски цели предвидени со [Стратегискиот план на Народната банка на Република Македонија за периодот 2019-2021 година](#) (во понатамошниот текст: Стратегискиот план). Програмата за работа содржи 150 програмски активности, при што најголемиот дел од програмските активности опфаќаат редовни работни процеси коишто се непосредно поврзани со стратегиските цели и задачи на Народната банка и се остваруваат во текот на целата година. Во текот на годината се изведоа и поголем број проекти¹, коишто овозможуваат остварување на предвидената визија на Народната банка.

Неколку активности овозможуваат унапредување на **аналитичката инфраструктура на макроекономските проекции, како и на оперативното спроведување на монетарната политика**. Имајќи ги предвид промените во окружувањето и нивните ефекти врз економијата, **Народната банка работеше на истражувања на актуелни теми од областа на макроекономијата**, а продолжија и активностите за промовирање на истражувачката активност во домашни рамки, преку организирање работни состаноци на Клубот на истражувачите.

Во однос на финансиската стабилност, фокусот на активностите беше насочен кон **продлабочување и формализација на соработката меѓу финансиските регулатори, заради воспоставување на макропрudentната рамка**. Исто така, започнаа активности за **унапредување на капацитетот за управување со кризи и развивање функција на Народната банка за решавање на банка**. Со измените на регулативата, се овозможи отворање сметки кај сите странски електронски сервиси за платежни трансакции, за комерцијални цели, што овозможува **поголема промоција и поддршка на електронската трговија и користењето на**

¹ Програмата за работа содржи и голем број проекти (71) и тие се остваруваа во согласност со утврдената динамика, во рамките на планираниот финансиски и човечки ангажман. Од планираните проекти, 44 проекти се целосно остварени, а кај 17 проекти остварувањето е во тек. Остварувањето на 9 проекти е одложено за наредниот период, при што станува збор за 6 проекти за развој на софтвер и 3 проекти поврзани со работните процеси.

предностите од финансиските технологии. Исто така, се обезбеди **поголема заштита на потрошувачите**, преку поконкретно дефинирање на опфатот на вкупните трошоци на потрошувачките кредити.

Од аспект на **супервизорската функција** се унапреди методологијата за оценка на ризиците, особено на процесот на супервизорска проценка на ИТ-ризикут и деловните модели на банките. Во 2019 година, се **усогласи подзаконската регулатива со Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам**, а Народната банка зеде учество и во подготовка на Националната процена на ризикут од перење пари и финансирање тероризам. Исто така, како среднорочни проекти се започнаа активностите за зајакнување на следењето на системски значајните банки и унапредување на подготвеноста за справување со кризни состојби.

Во однос на статистиката од областа на платежните услуги и платните системи, Народната банка започна со објавување нови статистички податоци од доменот на картичното работење коишто се поврзани со трансакциите во странство со платежните картички издадени од домашни издавачи и со трансакциите во земјата со платежните картички издадени од странски издавачи. **Значаен проект од областа на статистиката** беше пристапувањето кон најновиот стандард за дисеминација на статистички податоци на ММФ, а проектот за поставување на новиот статистички портал НБСтат овозможи унапредување на достапноста и флексибилноста на објавените статистички податоци, со што се придонесе за **повисок степен на транспарентност во работењето**. Во врска со тоа беа и проектите за унапредување на комуникацијата со јавноста, како и организирањето на работилницата за новинари, со презентациите на новиот статистички портал и новите податоци во доменот на платежната статистика.

Повеќе **проекти од областа на финансиската едукација** посочуваат на постојаните заложби на Народната банка за унапредување на сознанијата на пошироката јавност во однос на предностите од користење на различните финансиски услуги. Покрај тоа, Народната банка започна со **активности за поттикнување на развојот на иновации во областа на финансиските услуги и производи** (поставена е Портата за иновации – платформа за комуникација со финтек-секторот).

Во 2019 година, **започна остварувањето и на твининг-проектот „Јакнење на институционалниот капацитет на Народната банка на патот кон нејзиното членство во Европскиот систем на централни банки“**. Со овој проект се предвидува поддршка на Народната банка во натамошното усогласување на правилата, регулативата, политиките и работењето со стандардите на Европскиот систем на централни банки (ЕСЦБ), како и со најдобрите меѓународни практики.

Широкиот опфат на работните задачи и проекти коишто успешно се остваруваа во текот на 2019 година ѝ овозможува на Народната банка и во наредниот период, со зголемен капацитет, да продолжи со унапредувањето на својот стандард на работење заради пофлексибилно и одговорно спроведување на основните цели издавачи.

Поврзано со првата стратегиска цел, одржување на ценовната стабилност преку стабилен курс на денарот во однос на еврото, во 2019 годината, продолжија **активностите за понатамошно подобрување на аналитичката инфраструктура на макроекономските проекции**. Така, за краткорочното прогнозирање на БДП беа разработени два нови модела, а воедно продолжија и редовните активности за проверки и подобрување на остварувањата на моделот МАКПАМ како основна алатка за изготвување на макроекономските проекции.

Заради активно следење на движењата и соодветна информираност при носењето на монетарните одлуки, беше направена редовната ревизија на оценките на одржливоста на надворешниот долг, како и на одржливоста на јавниот долг. Исто така, направено е ажурирање на анализите за основните показатели на коишто се заснова постојната монетарна стратегија, односно направена е реоценка на монетарната трансмисија преку каматни стапки и оцена на усогласеноста на реалниот ефективен девизен курс со неговите фундаменти со примена на двата пристапа (БЕЕР и ФЕЕР)². Во текот на годината беа разгледани и показателите за ранливоста на македонската економија и за одделните земји во регионот. Заради потребата од добивање важни влезни елементи при прогнозирањето на идните макроекономски текови, на редовна основа беа спроведени Анкетата за кредитната активност, како и Анкетата за инфлациските очекувања и за очекувањата за движењето на реалниот БДП. Воедно, за потребите на проекцијата на билансот на плаќања, во април и октомври беа спроведени анкети за деловните планови на најголемите извозници и увозници.

Имајќи ги предвид промените во окружувањето и нивните ефекти врз економијата, Народната банка работеше на повеќе презентации, интерни анализи и истражувања на актуелни теми од областа на макроекономијата³. Истовремено, беа објавени неколку макроекономски анализи, во вид на аналитички прилози во рамки на [редовните квартални извештаи](#), и тоа:

- во рамки на Кварталниот извештај од февруари 2019 година, беа опфатени анализите за секторското расчленување на динамиката на продуктивноста на трудот и на трошоците за труд по единица производ, влијанието на новите компании со странски капитал ориентирани кон извоз врз промената на структурата на надворешнотрговската размена и пресметката на базичната инфлација со користење на методот на скратен просек;
- во Кварталниот извештај од август беше направен краток осврт на посткризната патека на инфлацијата – фактори и последици;

² BEER-Behavioral Equilibrium Exchange Rate: FEER-Fundamental Equilibrium Exchange Rate.

³ – [Централното банкарство во периодот по Глобалната економска криза](#);
– [Прекуграничното банкарство во Република Северна Македонија, со осврт на регионот на Централна, Источна и Југоисточна Европа \(ЦИЈЕ\) \(достапно во \[Зборникот издаден по повод десетгодишниот јубилеј од формирањето на Виенската иницијатива\]\(#\)\)](#);
– [Каква е отпорноста на глобалните промени? Одговорите на земјите од ЦИЈЕ на трговските и финансиските промени – со фокус на македонската економија](#);
– [Движење на основните показатели на пазарот на труд и активните мерки на пазарот на труд во справувањето со невработеноста: искуството на Македонија](#).

➤ Во последниот Квартален извештај, од ноември 2019 година, беше подготвен аналитички прилог за растот на технолошката интензивност на македонската економија, со осврт на промените во структурата на преработувачката индустрија.

Покрај бројните анализи, со цел да се согледаат најновите движења во македонската економија во целина и во одделните сектори на домашната економија, како и оценување на нивните влијанија врз монетарната политика, беа изготвени **редовните месечни и квартални извештаи, како и годишниот извештај за работењето на Народната банка**. Во контекст на потребата за обезбедување транспарентност на монетарната политика, редовно се изготвуваа и се објавуваа соопштенија и презентации за јавноста во кои беше даден детален осврт на очекувањата за следниот период и нивните ефекти врз монетарните одлуки.

Во процесот на оперативното спроведување на монетарната политика, Народната банка редовно спроведуваше монетарни операции и трансакции на девизниот пазар, заради одржување на рамнотежата на девизниот пазар. Притоа, беше овозможена стабилност на девизниот курс на денарот како основно сидро на применуваната монетарна стратегија. Исто така, со оглед на повеќегодишните услови на структурен вишок на ликвидни средства на банкарскиот систем, се започна со посеопфатна анализа на повеќе макроекономски и пазарни фактори, заради идентификување на можните промени кај поставеноста на оперативната рамка, заради повлекување на дел од структурниот вишок на потрајна основа, поттикнување на развојот на домашните финансиски пазари и натамошна поддршка на процесот на денаризацијата. Во тој контекст, согласно со предвиденото во Стратегијата за денаризација, беа преземени активности за испитување на потребите и можностите за користење на дериватни инструменти за заштита од валутен ризик на домашните финансиски пазари.

Стратегиска цел 2

Одржување стабилен и сигурен банкарски систем, како основен предуслов за финансиска стабилност и за одржлив економски раст на земјата

Во врска со втората стратегиска цел, **фокусот на Народната банка беше насочен кон продлабочување и формализација на соработката меѓу финансиските регулатори, заради воспоставување на макропрudentната рамка** согласно со директивите на ЕУ и препораките на оценувачката мисија на Меѓународниот Монетарен фонд и Светската банка, ФСАП⁴. Во однос на ова, Народната банка подготви предлог-текст на *Меморандум за соработка заради одржување на финансиската стабилност*, којшто во најскоро време би требало да биде потпишан. Со тоа се потврдува заложбата кај регулаторните институции и нивната цврста решеност за воспоставување уште поуспешна соработка за јакнење на стабилноста и на прудентноста на нашиот финансиски систем. Исто така, Народната банка започна со изработката на предлог-измени на Законот за Народната банка за определување на нејзиниот макропрudentен мандат.

Фокусот на Народната банка, исто така, беше насочен кон унапредување на капацитетот за управување со кризи и

⁴ FSAP Financial sector assessment program.

развивање функција на Народната банка за решавање на банка согласно со европската регулатива. Притоа, беа направени соодветни организациски промени во рамки на Народната банка за градење капацитети за нејзината улога на надлежен орган за решавање банки. Оттука, се воспостави целосно нова функција за решавање на банките со проблеми, во рамки на Дирекцијата за финансиска стабилност и банкарска регулатива. Притоа, согласно со препораките на мисијата ФСАП на Меѓународниот монетарен фонд, но и на одредбите на Директивата за закрепнување и решавање на банките, се предвиде оваа организациска единица да биде независна во своето работење од супервизорската функција којашто се спроведува во Народната банка.

Во областа на банкарската регулатива, направени се промени во подзаконската регулативата⁵ заради усогласување со Законот за девизно работење поврзани со влегувањето во втората фаза на асоцијација меѓу Република Северна Македонија и ЕУ и нејзините земји членки. Покрај тоа, беше изменета подзаконската регулатива⁶ за начинот и условите под кои резидентите коишто не се овластени банки, можат да отвораат и да имаат сметки во странство. Со измените им се овозможи на граѓаните и на компаниите да отвораат и да имаат сметки кај сите странски електронски сервиси за платежни трансакции што ќе ги овозможат своите услуги за резидентите од нашата земја. Тие ќе можат да ги користат овие сметки исклучиво за комерцијални цели, односно за купување и/или за продавање стоки и услуги по електронски пат. На тој начин, се создаде простор и за поголема промоција и поддршка на електронската трговија и за користење на предностите од финансиските технологии, односно се создадоа услови стоките и услугите коишто ги нудат нашите резиденти, преку електронската трговија да бидат подостапни на меѓународниот пазар. **Од аспект на заштитата на потрошувачите,** се направи измена и кај подзаконската регулатива⁷ заради поголема транспарентност во формирањето на цените на потрошувачките кредити и поцелосна информираност на кредитобарателите за вкупните трошоци коишто ќе ги имаат на годишно ниво, што ќе им обезбеди и поголема заштита како потрошувачи.

Во текот на годината беа спроведени повеќе активности за **унапредување на системските анализи** како поддршка на макропрудентните политики заради одржување на финансиската стабилност. Постепено се засилуваат и активностите за унапредување на соработката со другите регулатори, преку ревидирање на меморандумите за размена на податоци. Истовремено, се започна со пофреквентно следење на останатите финансиски институции, па за таа цел веќе е направена анализа на движењата кај финансиските друштва, а

⁵ Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за начинот и условите под кои резидентите коишто не се овластени банки можат да отвораат и да имаат сметки во странство („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 50/19), Упатството за платен промет со странство „Службен весник на Република Македонија“ бр. 41/19).

⁶ Одлуката за изменување и дополнување на Одлуката за начинот и условите под кои резидентите коишто не се овластени банки можат да отвораат и да имаат сметки во странство („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 181/19).

⁷ Одлука за изменување на Одлуката за методологијата за пресметување годишна стапка на вкупните трошоци („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 181/19).

Стратегиска цел 2

*Одржување стабилен
и сигурен банкарски
систем, како основен
предуслов за
финансиска
стабилност
и за одржлив
економски раст на
земјата*

Стратегиска цел 2

*Одржување стабилен
и сигурен банкарски
систем, како основен
предуслов за
финансиска
стабилност и за
одржлив економски
раст на земјата*

се предвидуваат и анализи за пензиските и за осигурителните друштва. За унапредување на показателите преку кои се следат ризиците во банкарскиот систем, [податоците коишто се објавуваат на интернет беа дополнети со три показатели](#)⁸ коишто се однесуваат на нефункционалната изложеност. Почнувајќи од септември 2019 година овие показатели редовно се пресметуваат и се објавуваат.

Заради следење на движењата во банкарскиот и финансискиот систем, редовно се објавуваа податоците за банкарскиот систем, и редовно се подготвуваа [кварталните извештаи за ризиците](#) во банкарскиот систем. Во однос на финансиската стабилност, се следеа индексите за финансиската стабилност, а содржината на [Извештајот за финансиската стабилност](#) беше подобрена и збогатена со нови прилози коишто се однесуваа на: анализа на остварувањата на новите производствени капацитети во странска сопственост во Република Северна Македонија, дигитализацијата на банкарскиот сектор – анализа на состојбите и ефекти врз финансиската стабилност, осврт на сегментите што ја сочинуваат инфраструктурата на финансиските пазари и стрес-тестирање на банкарскиот систем на Република Северна Македонија со сценарио-анализа и матрица на зараза.

Во текот на годината, редовно беа спроведувани вонтеренските супервизорски активности, подготовката и следењето на корективните мерки врз основа на утврдени неусогласености и неуредности во работењето на банките и штедилниците, оцената на ПИК⁹ на банките, како и активностите за лиценцирање на банките, штедилниците, менувачниците и давателите на услуги на брз трансфер на пари. Заради натамошно приближување на супервизорските практики до насоките на ЕБА и практиките на ЕЦБ, во текот на годината се работеше на унапредување на интерната методологија за оцена на деловните модели на банките. Притоа, беше изготвена алатка за анализа на одржливоста на деловните модели на долг рок, којашто би се користела при годишната супервизорска оцена на ризиците за 2020 година. **Во врска со активностите за вонтеренско следење на движењата кај системски значајните банки,** беше ревидирана матрицата на супервизорски активности за овие банки, со воведување редовни состаноци со надворешниот ревизор и редовни состаноци со членовите на управниот одбор на полугодишна основа. Истовремено, во соработка со експерти на Светската банка е изработена предлог интерна методологија за оцена на плановите за закрепнување на системски значајните банки, чијашто практична примена и тестирање се планирани за 2020 година во рамки на оценката на конкретните планови доставени од страна на банките.

Воедно, согласно со препораките од мисијата ФСАП, се започна и со спроведување целосни теренски контроли на системски значајните банки. Истовремено, заради натамошно

⁸ Станува збор за показателите: вкупна нефункционална кредитна изложеност/вкупна изложеност на кредитен ризик, вкупна нефункционална билансна кредитна изложеност/вкупна бруто-актива и вкупна нефункционална билансна кредитна изложеност и преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања/вкупна бруто-актива.

⁹ Процес на утврдување на интерниот капитал на банките.

унапредување на процесот на супервизорска оценка на ризиците¹⁰ и утврдување на минималното потребно ниво на капитал за поединечните банки, е изработена нацрт-алатка со која ќе се врши оценка на ИТ-ризикут. Алатката беше испратена на тестирање до четири системски значајни банки. Резултатите беа предмет на тестирање и анализа од страна на супервизорите во текот на 2019 година. Активностите продолжуваат во 2020 година, кога алатката ќе се формализира преку изработка на методологија и процедура за работа и ќе се започне со нејзино користење при оперативното работење.

Во рамките на редовните супервизорски контроли, согласно со годишниот план на контроли, Народната банка изврши редовни супервизорски контроли (теренски контроли на ризици) кај 10 банки, при што кај 6 банки предмет на контрола била и усогласеноста на работењето со прописите. Исто така, направени се контроли на усогласеноста на работењето со прописите и кај други 4 банки, како и кај 2 штедилници, 1 субагент и 209 овластени менувачи.

Во однос на активностите за зајакнување на рамката за спречување перење пари и финансирање тероризам, во 2019 година беше донесено Упатството за вршење проценка на ризикут од перење пари и финансирање тероризам кај банките, штедилниците, давателите на услуги брз трансфер на пари и овластените менувачи. Претставници на Народната банка учествуваа во работни групи за проценка на ризикут од перење пари и финансирање тероризам кај банките и небанкарските финансиски институции. Во рамки на овие активности во октомври 2019 година, беше усвоена **Предлог национална проценка на ризикут од перењето пари и финансирање тероризам**, којашто е доставена до Владата на Република Северна Македонија.

Следејќи ги трендовите коишто произлегуваат од иницијативите што ги преземаат финансиските регулатори во рамките на Европската Унија, насочени кон создавање окружување на поблиска соработка помеѓу регулаторите, постоечките финансиски институции и финтек-секторот, Народната банка отвори [Порта за иновации](#) – платформа за комуникација со финтек-секторот.

Во процесот на управување со девизните резерви на Република Северна Македонија, беа **развиени алатки за подетално следење на приходите од инвестициите, преку раздвојување на факторите (амортизацијата, капитална добивка) коишто влијаат врз ценовните промени на инструментите и беше остварен значителен напредок во следењето на поставените лимити на изложеност при инвестирањето.** Исто така, **се разви модел за мерење на кредитниот ризик** и утврдување потенцијална загуба од кредитен настан, направен според насоките и методологијата од Светската банка – програма РАМП¹¹. Во текот на 2019 година, **беше проширен опфатот на прифатливи финансиски**

Стратегиска цел 3

*Ефикасно
управување со
девизните резерви на
Република Северна
Македонија при
оптимална
рамнотежа помеѓу
принципите на
сигурност,
ликвидност и поврат
од управувањето*

¹⁰ Supervisory Review and Evaluation Process (SREP)

¹¹ RAMP-Reserves Advisory Management Partnership

инструменти за инвестирање на девизните резерви, а се испитуваа и можностите за воведување нови дериватни инструменти.

Стратегиска цел 4

*Поддршка на развојот
на домашните
финансиски пазари*

Стратегиската цел за поддршка на развојот на домашните финансиски пазари се остваруваше преку повеќе активности, при што Народната банка редовно го следеше меѓубанкарското тргување со депозити, со девизни средства, како и секундарниот пазар на хартии од вредност и ги објавуваше податоците и информациите за движењата на финансиските пазари на официјалната интернет-страница. Во текот на годината, **се анализираа и трендовите на меѓународните финансиски пазари поврзани со реформата на референтните каматни стапки** и беше подготвена кратка информација за каматните стапки на пазарите на пари за еврото и воведувањето на новата референтна стапка ЕСТР¹².

Стратегиска цел 5

*Одржување стабилен
систем на снабдување
со готовина и
обезбедување
стандарден квалитет
и функционалност на
книжните и кованиците
пари*

Кај стратегиската цел поврзана со **системот на снабдување со готовина**, редовно се преземаа активности за навремено и ефективно усогласување на побарувачката на одделни апоени, при што се одржуваше компактна и балансирана апоенска структура, заради непречено одвивање на готовинските трансакции. За одржување на залихите на пари на оптимално стабилно ниво, е спроведена набавка на книжни пари со апоенска вредност од 10 и 500 денари и ковани пари со апоенска вредност од 1 денар.

Заради одржување на воспоставениот стандарден квалитет на парите во оптек, **во овој период значително се засилија ненајавените делумни теренски контроли на мрежата на деловните единици на банките**, заради следење на квалитетот на парите при снабдувањето на оперативните системи АТМ, како и тестирање на соодветноста на машините за обработка, согласно со унифицираните стандарди и критериуми за селекција на парите. Истовремено, беа спроведени редовни контроли на примена на стандардите и критериумите за готовинско работење кај 6 деловни банки, а направени се и 82 тестирања на машините за обработка на пари.

За зајакнување на првата бариера во заштита на интегритетот на националната парична единица, како и на останатите валути коишто циркулираат во готовинскиот промет во нашата земја, Народната банка продолжи со **засилено спроведување обуки на сите вработени во финансиските институции (банки, центри за готовина) коишто секојдневно доаѓаат во контакт со готовина, за подигнување на способноста за брзо, сигурно и ефикасно откривање на сомнителните книжни и ковани пари**. Покрај обука на вработените во банките и центрите за готовина, во текот на 2019 година, **е изготвен Националниот план за обуки**, врз основа на којшто во наредниот период експертите од Народната банка ќе вршат обуки за препознавање фалсификувани пари за вработените од Министерството за внатрешни работи и Царинската управа, кои во рамките на своите надлежности преземаат активности за

¹² €STR- Euro short term rate.

заштита и справување со фалсификувањето на парите. Во тој контекст, Народната банка склучи **Договор за соработка со Европската комисија** во процесот на заштита на кованите евра од фалсификување.

За одбележување е и остварената соработка со Централната банка на Германија, Централната банка на Австрија и Хрватската народна банка и успешното остварување **Проектот за лесен твининг финансиран од Европската Унија „Јакнење на капацитетите на системот за борба против фалсификување на евра“**. Предвидените цели на проектот се успешно остварени и во наредниот период засилено ќе се работи на спроведување на препораките коишто произлегоа од овој проект и коишто се особено значајни за заштита на националните и на финансиските интереси на ЕУ. Спроведувањето на овој проект, како посредна придобивка ѝ овозможи на Народната банка да ја продлабочи својата соработка со останатите централните банки во областа на заштитата на еврото од фалсификување, преку учество на вработените од Дирекцијата за трезорско работење на меѓународни работилници и семинари, како и преку редовно учество во иницијативата „Балканска мрежа за заштита на еврото“, организирана од страна на Европската комисија и Хрватската народна банка (во рамките на програмата „Перикле 2020“).

Во рамките на редовните активности, Народната банка ја следеше побарувачката на ефективни странски пари за потребите на Народната банка, државните институции и органите на управа и навремено интервенира за соодветно задоволување на потребите.

Во текот на 2019 година, редовно се следеа трендовите, потребите и побарувачката од колекционерите, нумизматичарите и останатите заинтересирани страни, при што беа продадени вкупно 161 кована пара за колекционерски цели, а високата побарувачка за ковани пари за оваа цел посочува на потребата за натамошно нивно издавање.

Народната банка заедно со Министерството за финансии во текот на 2019 година, активно работела на предлог на новиот Закон за платежни услуги и платни системи во кој се применети Директивата за платежни услуги на внатрешниот пазар (2015/2366/EЗ), Директивата за конечност на порамнувањата (2009/44/EЗ), Директивата за електронски пари (2009/110/EЗ), Директивата за платежни сметки (2014/92/EЗ), Регулативата за заменски надоместоци за картично засновани платежни трансакции (2015/751) и дел од одредбите од Регулативата за воспоставување технички и деловни барања за кредитни трансфери и директни задолжувања во евра (260/2012). Работната верзија на Законот беше споделена со засегнатите страни, при што во текот на јавните дебати беа разгледани нивните забелешки и предлози. Истовремено, во рамки на Твининг-проект на ИПА финансиран од ЕУ, се **започнати активности за изготвување на подзаконската регулатива** којашто ќе произлезе од новиот Закон за платежни услуги и платни системи.

Во првото полугодие на 2019 година, **Народната банка во соработка со Банката на Холандија успешно ја организира Дванаесеттата конференција за плаќањата и пазарната**

Стратегиска цел 6

Одржување највисок степен на сигурност, стабилност и ефикасност на домашните платни системи, унапредување на прекуграничните плаќања и забрзување на процесот на дигитализација на домашната економија

инфраструктура: [Отворени врати за менување на платежниот пејзаж](#). Во рамките на конференцијата, покрај експертите на Банката на Холандија, презентации одржаа и експертите на Европската комисија, Европската централна банка, Народната банка на Белгија и Банката на Канада. Притоа, беа разменети искуства помеѓу претставниците на централни банки од ЕУ и регионот, како и домашните учесници (Министерството за финансии, деловните банки, операторите на инфраструктурата на финансиските пазари и други институции). Размената на искуствата и добиеното знаење имаат големо значење за спроведувањето на директивите и стандардите на ЕУ, заради засилување на дигитализацијата на платежните услуги во домашната економија.

Во рамките на редовните активности за обработка и порамнување на трансакциите поврзани со управувањето на девизните резерви и со спроведувањето на монетарната политика, следење и поддршка на порамнувањето на трансакциите на пазарите преку шалтер, Народната банка и натаму го унапредуваше заднинското работење согласно со практиките и стандардите на работа на ЕЦБ. На редовна основа се спроведуваа и активности за поголема ефикасност во управувањето со сметките кај институциите со коишто Народната банка соработува во процесот на управувањето со девизните резерви.

Во делот на извршувањето на платниот промет со странство, Народната банка во текот на 2019 година **изработи Предлог-политика за спречување на перење на пари и финансирање тероризам** заради соодветно управување со овој ризик при давање платежни услуги на своите клиенти.

Во однос на статистиката од областа на платежните услуги и платните системи, во четвртиот квартал од 2019 година, Народната банка **започна со објавување нови статистички податоци од доменот на картичното работење коишто се поврзани со трансакциите во странство со платежните картички издадени од домашни издавачи и со трансакциите во земјата со платежните картички издадени од странски издавачи**, како и со објавување на надоместоците коишто банките и другите даватели на платежни услуги ги наплатуваат од трговците за плаќањата со платежните картички. Заради запознавање на пошироката јавност со новитетите од доменот на платежната статистика, Дирекцијата за платни системи се вклучи на работилницата организирана од Народната банка со новинарите посветена на следењето на статистичките податоци коишто ги подготвува Народната банка. Исто така, заради постигнување повисок квалитет на податоците за платежната статистика, беа вградени дополнителни контролни механизми во апликацијата за платежна статистика за автоматизација на проверката на податоците коишто се доставуваат од известувачите на годишна основа.

Во текот на 2019 година, **Народната банка продолжи со извршување на непосредното надгледување на платните системи** заради оцена на нивната усогласеност во работењето со барањата и стандардите дефинирани со подзаконската

регулатива, во која се преточени меѓународните стандарди коишто се прифатени како стандарди за работа на платните системи во Република Северна Македонија. Во таа смисла, изработен е Годишен извештај за надгледување на платните системи за 2018 година и е презентираан пред и усвоен од Советот на Народната банка.

Во текот на 2019 година е **изработена и работна верзија на Рамката за кибернетска отпорност**, којашто ги опфаќа барањата коишто операторите на платните системи треба да ги преземаат за подобрување на нивото на отпорност од кибернетски напади, при што таа ќе биде дел од подзаконската регулатива којашто ќе произлезе од новиот Закон за платежни услуги и платни системи.

Во рамки на истражувачката активност продолжија активностите поврзани со конструкција на моделот ДСГЕ¹³ за анализа на политиките во Северна Македонија, со помош од техничката мисија од централната банка на Чешка. Исто така, во текот на годината се работеше на анализата на ефектите од монетарната политика врз инфлациските очекувања на различни доходовни групи на домаќинства, каде што се изработени индекси на трошоци на живот за одделните доходовни групи, а добиени се и првични резултати од малиот структурен модел и моделот ФАВАР¹⁴. Во врска со истражувањето на двигателите на финансискиот циклус и ефектите од реалните шокови врз кредитирањето, е утврден моделот врз којшто ќе се темели истражувањето (ДСГЕ) и подготвена е базата на податоци, а во 2020 година ќе продолжат активностите за градење на моделот и подготовка на работен материјал. Во 2019 година, се работеше на дел од активностите поврзани со проектот „Модели за краткорочно прогнозирање на извозот и увозот на стоки“, односно беа ажурирани веќе поставените модели за извозот и увозот со последни расположливи податоци. Активностите во целост би требало да завршат до средината на 2020 година. Што се однесува до проектот поврзан со оцената на влијанието на глобалните фактори врз промената на динамиката на инфлацијата во земјите од Југоисточна Европа во 2019 година, е направен преглед на литературата и е утврдена референтна методологија. Започнатите активностите ќе продолжат во 2020 година.

Во завршна фаза на подготовка се работните материјали поврзани со истражувањата за мерење на ефектите од монетарната политика преку користење на пристапот ФАВАР, оценката на рамнотежната каматна стапка, истражувањето за ефикасноста и ефективноста на монетарната наспроти макрорудентната трансмисија и оцената на оптималното ниво на евроизаност и двигателите на евроизацијата во нашата економија.

Народната банка продолжи со **промовирањето на истражувачката активност во домашни рамки преку организирање работни состаноци на Клубот на истражувачки**, каде што се презентираа работни материјали и истражувања на повеќе теми од макроекономијата. Исто така, заради стимулирање на развојот на научната мисла во земјава, како и заради афирмација на младите стручни кадри, тринаесетта година по ред во рамки на чествувањето на годишнината од монетарното

Стратегиска цел 7

Развој на истражувачката дејност во областите коишто се клучно значење за ефикасно остварување на целите на Народната банка

¹³ DSGE model - Dynamic stochastic general equilibrium model.

¹⁴ FAVAR model - Factor-augmented vector autoregressive (FAVAR) model.

осамостојување на земјава Народната банка ја додели Годишната награда за млади истражувачи, а наградениот труд беше презентирани на [33 сесија на Клубот на истражувачи](#).

Во текот на 2019 година, редовно се прибираа, се изготвуваа и се објавуваа статистички податоци од доменот на екстерните и монетарните статистики. Воедно, во текот на годината активно се работеше на понатамошен развој и надградба во одделни сегменти. Ова се однесува како на одредени методолошки аспекти, така и на постојната инфраструктура, а сè со цел да се намали известувачкиот товар, да се зголемат ефикасноста и ефективноста при изготвувањето на статистичките истражувања, како и при дисеминацијата. Особено внимание во текот на 2019 година е посветено на **унапредувањето на комуникацијата со корисниците на податоците преку зголемувањето на достапноста и подобрување на пристапот на надворешните корисници до статистичките податоци**. Како позначајни активности во оваа област се:

➤ **„Изградба на алатка за интерни анализи на статистичките податоци и статистички интернет-портал за надворешни корисници на податоци“**. Активностите за поставување на [новиот статистички интернет-портал „НБСтат“](#) и подготвување серии на податоци во бараната форма се завршени во текот на 2019 година, а од 18 декември „НБСтат“ е пуштена во употреба. Воедно, **интернет-страницата во делот „Статистика“ е редижајнирана** и објавено е корисничко упатство за потребите на надворешните корисници. „НБСтат“ овозможува поголема флексибилност за корисниците (самостојно определување на формата и содржината на статистичките податоци, согласно со индивидуалните потреби) и полесно пребарување, што води кон зголемена корисност на објавените податоци и истовремено намалување на времето потребно за добивање на бараните податоци.

➤ **Официјалното пристапување кон најновиот стандард за дисеминација на податоци на ММФ**. Успешното остварување на завршната фаза од пристапување кон СДДС плус¹⁵ овозможи официјално приклучување на Република Северна Македонија кон СДДС плус на 28 јануари 2019 година, со што нашата земја стана 18-тата земја којашто го прифати овој стандард и се вброи во групата земји со високо развиени статистички практики за дисеминација на податоци.

Во областа на статистиката на финансиските сметки, се работеше на **унапредување на методолошките основи на годишните финансиски сметки (состојби) и годишните финансиски сметки (текови) на секторот „држава“**, согласно со препораките на повеќе експертски мисии и соодветно беше спроведена ревизија на податоците за периодот од 2013 до 2017 година. Воедно, беше изготвен и методолошки документ за составување на финансиските сметки и беше доставен до Еуростат. **Извршен е годишен пренос на детални податоци за финансиските сметки (состојби) до Еуростат, за периодот 2013-2018 година**. Во рамки на Твининг-проектот на Народната банка - Компонента 3 „Понатамошо усогласување на статистиката

¹⁵ SDDS Plus - Special Data Dissemination Standard Plus.

на финансиските сметки во Народната банка со стандардите на ЕЦБ", беше остварена првата експертска мисија со експерти од Централната банка на Хрватска и Централната банка на Романија. Проектот има за цел да обезбеди развој на квартални финансиски сметки (состојби и текови), годишни финансиски сметки (текови) и консолидирани податоци.

Во областа на статистиката за хартии од вредност, продолжија активностите за софтверско поврзување на сите расположливи бази на податоци за сопственичките и должничките хартии од вредност издадени и поседувани од резиденти и нерезиденти. Со унапредувањето на оваа статистика се создаваат предуслови за збогатување на изворите на податоци и подобрување на квалитетот на статистиката на финансиски сметки и екстерните статистики.

Во 2019 година, продолжија активностите во рамки на долгорочниот проект за воспоставување интегриран систем на известување за потребите на статистиката и супервизијата (ИСИДОРА), со којшто значително ќе се намали известувачкиот товар и ќе се овозможи многу побогата податочна база за постојните статистички цели, како и за понатамошно усогласувања со меѓународните статистички барања.

Во областа на екстерните статистики се издвојуваат активностите за приспособување на ИТ-системот за обработка на податоци за надворешнотрговската размена во Народната банка кон новиот систем во Царинската управа на Република Северна Македонија, коишто наметнаа потреба од соодветно приспособување на повеќе апликативни решенија во екстерните статистики.

Во текот на годината продолжи меѓуинституционалната соработка на Народната банка, Министерството за финансии и Државниот завод за статистика во областа на статистика на финансиски сметки, фискалната статистика за прекумерен долг и дефицит, усогласена секторска поделба на економските субјекти, како и во заедничките проекти за техничка помош за натамошно развивање на повеќе статистички домени.

Во текот на 2019 година **се одржани повеќе настани и други активности за претставување и доближување на централнобанкарската статистика до јавноста:**

- за одбележување на **Денот на европската статистика** во 2019 година, Народната банка и Државниот завод за статистика организираа заеднички настан, промовирајќи ја меѓусебната соработка како главен предуслов за подобрување на националниот статистички систем. Експерт од Европската централна банка беше главниот предавач и тој одржа предавање за улогата на европската централнобанкарска заедница за обезбедување европска статистика;
- за соодветно информирање на корисниците на податоци е организиран заеднички **промотивен настан со Министерството за финансии и Државниот завод за статистика за приклучувањето кон СДДС плус;**
- во рамки на редовната **работилница за новинарите, беше овозможено нивно запознавање со новиот статистички веб-портал „НБСтат“**, како и со методолошките основи на статистиката на директни инвестиции и платежната статистика;
- за запознавање и афирмирање на новиот статистички веб-портал „НБСтат“ и можностите коишто ги нуди тој, **е подготвен и краток видеоматеријал**, достапен на интернет-страницата на Народната банка.

Стратегиска цел 8

Обезбедување квалитетни статистички податоци, целосно усогласени со меѓународните и европските статистички стандарди, водејќи сметка за известувачки товар и нивната ефикасна, навремена и едноставна дисеминација до корисниците

Стратегиска цел 9

*Подготовка на
Народната банка за
приклучување и
членство во ЕСЦБ*

Во рамките на редовните активности, Народната банка активно учествуваше во подготовката на националната програма за усвојување на правото на Европската Унија, Програмата за економски реформи, како и на министерскиот дијалог помеѓу Европската Унија и министрите за финансии и претставниците од централните банки од Западен Балкан и Турција. Воедно, Народната банка учествуваше и во спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација преку соодветните поткомитети за економско-финансиски прашања и статистика, поткомитетот за внатрешен пазар и конкуренција коишто се во рамки на комитетот за стабилизација и асоцијација. Исто така, Народната банка ги следеше наодите и препораките од Извештајот на Европската комисија за Република Северна Македонија, како и спроведувањето на препораките содржани во извештајот од проектот финансиран преку инструментот ИПА¹⁶, „Анализа на потребите на Народната банка“, остварен во 2013 година.

Во март 2019 година, се започна со **Регионалната програма за централните банки на земјите од Западен Балкан „Подобрување на економското управување и конкурентноста“**. До крајот на годината се одржаа 13 од предвидените 20 обуки според првата компонента од Програмата.

Во февруари 2019 година, **Европската комисија го одобри Твининг-проектот за Народната банка „Зајакнување на институционалните капацитети на Народната банка во процесот на пристапување кон ЕСЦБ“**. Во октомври се одржа почетната конференција на Твининг-проектот, како и првиот состанок на Управниот комитет. Во рамки на четирите проектни компоненти – платежни услуги и платни системи, банкарска регулатива и супервизија, статистика на финансиските сметки и анализа на политиките, беа остварени четири експертски мисии и една студиска посета.

Стратегиска цел 10

*Натамошно
унапредување на
корпоративното
управување,
транспарентноста и
општествената
одговорност на
институцијата*

Стратегиска цел 10 се остваруваше со спроведување поголем број активности од доменот на односите со јавноста и соработката со домашните и странските институции, финансиите и сметководственото работење, корпоративното управување, развојот на човечките ресурси, правните работи и јавните набавки, како и развојот на музејската, библиотечната и архивската дејност.

Односи со јавноста, соработка со домашните и странските институции, издавачки работи и финансиска едукација

Во текот на годината беше **остварена засилена комуникација со јавноста** преку објавување поголем број содржини на интернет-страницата и на страниците на Народната банка на социјалните мрежи, вклучително и соопштенија и други материјали наменети за информирање на јавноста изготвени во согласност со трендовите во централнобанкарската заедница, како и преку организирање средби со новинари. Притоа, особено

¹⁶ IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance.

внимание беше посветено на развивање на директната комуникација со јавноста¹⁷. **Покрај значително зголемениот обем на активностите во сферата на комуникацијата, засилено се работеше и на унапредување на нејзиниот квалитет**, при што особено внимание беше посветено на унапредување на разбирливоста на соопштенијата и на опфатот на информациите коишто тие ги содржат. Голем дел од соопштенијата, извештаите и другите материјали на веб-страницата на Народната банка коишто беа објавени во текот на минатата година се достапни и во превод на албански и на англиски јазик.

Се одржа и традиционалната Работилница за новинарите, на којашто беа презентирани статистичкиот портал „НБСтат“ и новите податоци во доменот на платежната статистика. Во рамки на Работилницата **беше спроведена и анкета за оцена на квалитетот на комуникацијата на Народната банка со јавноста, според чии резултати, во оваа сфера е постигнат напредок** во споредба со претходните години.

Во текот на годината, редовно се преземаа активности за унапредување и развивање на соработката со релевантните домашни и меѓународни институции, во рамки на мандатот на централната банка. Меѓу другото, **преку учество на значајни средби на носителите на политики на регионално, европско и глобално ниво и на реномирани истражувачки конференции и форуми, активно се остваруваа залагањата за натамошно етаблирање на Народната банка во централнобанкарската заедница.**

Успешно се одржа и Годишниот состанок на Конституенцата на ММФ и Светската банка во Скопје, во којашто членува нашата земја¹⁸, при што на состанокот учествуваа гувернери, министри за финансии и други високи претставници на централните банки и министерствата за финансии на земјите членки на Конституенцата и високи претставници на ММФ и Групацијата на Светската банка. На состанокот, на тема [Со реформи до поправеден систем](#), беа разгледани актуелни економски прашања што се од значење за земјите членки на Конституенцата, при што се разговараше за сè поголемата нееднаквост во доходот, факторите коишто го предизвикуваат овој тренд, долгорочните и краткорочните последици од тоа врз економскиот раст, но и во повеќе други сегменти од општеството и инструментите и политиките коишто им стојат на располагање на носителите на политиките. Притоа, посебен акцент беше ставен на политиките за промовирање поголема конкуренцијата, ефективно користење на фискалната политика, подобрувањето на управувањето во сферата на финансискиот сектор и на инвестициите во човечки капитал. Воедно, беа остварени и повеќе билатерални средби на земјите членки на Конституенцата и претставниците на меѓународните институции.

Во однос на [финансиската едукација](#), беа преземени повеќе активности. Така, во март 2019 година, **потпишан е нов Меморандум за соработка во доменот на финансиската едукација и финансиската инклузија од страна на**

¹⁷ Меѓу другото, навремено и детално се одговараа прашањата упатени до Народната банка од претставниците на медиумите (вклучително и барања за изјави) и од други лица коишто се обратија преку електронските форми за контакт.

¹⁸ Во Холандско-белгиската конституенца, покрај Холандија, Белгија и нашата земја, членуваат и Босна и Херцеговина, Бугарија, Грузија, Ерменија, Израел, Кипар, Луксембург, Молдавија, Романија, Украина, Хрватска и Црна Гора.

регулаторните институции на финансискиот систем во земјава. Исто така, беше изработена анализа за финансиска едукација и финансиска инклузија во Северна Македонија и **се преземени првични активности за подготовка на Национална стратегија за финансиска едукација и финансиска инклузија.** Исто така, беа изработени и објавени пет едукативни текстови за финансиска едукација во серијалот „Економија за секого“, „Поимник за термини од областа на централнобанкарското и банкарското работење“, како и брошура „Запознајте ја Народната банка на Република Северна Македонија“, а беше објавено и едукативен видеоматеријал од серијалот на девет филма „Со Народната банка во светот на финансиите“. Финансиската едукација беше поддржана и преку активности за одбележување на „Деновите на финансиска писменост“ (29 – 31 мај), како отворени денови на Народната банка за сите заинтересирани граѓани, презентации за ученици од основното и средното образование и за студентите во текот на целата година, како и Конкурсот за учениците од основното и средното образование и активности по повод одбележувањето на „Светскиот ден на штедењето“ (31 октомври). Во однос на финансиската едукација, **Народната банка беше организатор на Петтиот состанок на Регионалната група за финансиска едукација на земјите од Југоисточна Европа**, во периодот 26-28 септември 2019 година. На состанокот присуствуваа претставници на централни банки и на други регулаторни институции од регионот: Романија, Хрватска, Црна Гора, Словенија, Бугарија, Косово, Турција, Молдавија, како и претставници на меѓународните институции: Организацијата за економска соработка и развој (ИНФЕ-ОЕЦД) и Европскиот фонд за Југоисточна Европа (ЕФСЕ).

Финансии, сметководство и контрола

Покрај редовните активности во овој домен, Народната банка и натаму ги развива и ги унапредува финансиското евидентирање и известување заради поефикасно управување со финансиите, динамично планирање и следење на билансот на Народната банка. Оттука, беа направени **измени и дополнувања на Основните политики за сметководствено евидентирање и финансиско известување на НБ, заради усогласување со барањата на новиот стандард МСФИ 16 – наеми.** Исто така, се ревидираа и се донесоа **нови Сметководствени правила за евидентирање на ковање пари, трансакции со книжни и ковани пари и други вредности.** Во текот на годината беа подобрени некои од апликативните решенија во областа од финансиско сметководствено работење, при што се постигна поголема ефикасност во извршувањето на процесите и се намалија оперативните ризици. Во 2019 година, по 4 години, **Државниот завод за ревизија** во согласност со своите програмски активности **изврши ревизија во делот на Планот за инвестиции во основни средства и Финансискиот план во делот на оперативните трошоци за 2018 година** и нивното остварување, како и **ревизија на усогласеноста во Народната банка.** Од државниот ревизор **е издаден Нацрт-извештај во кој е изразено мислење без резерва** во однос на објективно и вистинско прикажување и за усогласеноста на финансиските трансакции со законската регулатива, упатствата и воспоставените политики.

Стратегија и превенција

Заради развој и зајакнување на функциите коишто ја сочинуваат втората линија на заштита во Народната банка, како и разграничување на функциите на првото оперативно ниво и второто корпоративно ниво на заштита, во 2019 година беа **направени организациски измени преку воспоставување посебен независен организациски дел во Народната банка, Канцеларија за стратегија и превенција,** во која ќе се извршуваат функциите стратегиско планирање, управување со оперативните ризици, обезбедување непрекинатост во работењето, сигурност на информацискиот систем, заштита на личните податоци и класифицираните информации, како и усогласеноста во работењето. На тој начин, Народната банка согласно меѓународните практики и стандарди за корпоративно управување, заради ефикасно корпоративно управување и превенција од ризиците, го воспостави моделот на три нивоа на заштита.

Во врска со процесот на **стратегиско планирање** редовните активности се остварија согласно со предвидените рамки. Во март започна новиот циклус на стратегиско планирање за следниот тригодишен период¹⁹, а потоа со годишната програма²⁰ се утврдија поконкретно работните процеси и проектните активности, коишто се однесуваат на остварувањето на стратегиските цели. Во однос на раководењето со проектите, се работеше на критериумите за избор на приоритетните проекти и се започна со примената на методологијата за припособлив проектен менаџмент со употреба на принципите СЦРУМ²¹. **Кај управувањето со оперативните ризици,** во првата половина на годината се изврши ажурирање на регистарот на работните процеси, се реоценија оперативните ризици и се разработија акциски планови со мерки за справување со оперативните ризици.

Во врска со активностите за обезбедување непрекинатост на работните процеси во ситуација на криза, беше извршената контрола на комплетноста и усогласеноста на ревидираните планови за обезбедување непрекинатост на работните процеси. Врз основа на тоа, беше подготвен годишен Извештај за спроведување на Политиката за непрекинатост во работењето на Народната банка на Република Македонија, како и План за обезбедување непрекинатост во работењето на Народната банка. Согласно со предвиденото во Програмата за работа за 2019 година, се изврши тестирање на комплетноста и спроведливоста на плановите за обезбедување непрекинатост на 14 критични работни процеси коишто се спроведуваат во 10 организациски единици на Народната банка. На тој начин, се потврди одржливоста на плановите и подготвеноста за спроведување на работните задачи во кризни услови.

Во однос на **сигурноста на информацискиот систем,** се утврди дека процесот на управување со инцидентите во Народната банка е на задоволително ниво, согласно со Извештајот за евидентирани инциденти во 2018 година. Исто така, се **изработи и Анализа на оправданоста од воведување решение за**

Стратегиска
цел 10

*Натамошно
унапредување на
корпоративното
управување,
транспарентноста
и општествената
одговорност на
институцијата*

¹⁹ [Стратегиски план на Народната банка за 2020 – 2022 година.](#)

²⁰ [Програмата за работа за 2020 година.](#)

²¹ Методологијата СЦРУМ или рамката за приспособливо (агилно) управување со проектите, особено со проектите за развој на софтвер.

превенција од истекување податоци во Народната банка, при што беа утврдени соодветни мерки и активности за превенција од истекување податоци. Исто така, се изврши **контрола и потврда на усогласеноста на Народната банка со сите задолжителни безбедносни контроли предвидени во Рамката за безбедносните контроли кај клиентите на СВИФТ²²** во апликацијата КИЦ²³ на СВИФТ.

Во текот на 2019 година, беа спроведени контроли на усогласеноста на интерните акти со прописите за **заштита на личните податоци**, при што беше направена процена на потребата од измени и дополнувања на актите заради настанати промени во опкружувањето. Исто така, беа спроведени месечни и периодични контроли, како и внатрешна и надворешна контрола на усогласеноста на Народната банка со прописите за заштита на личните податоци. Во однос на **безбедноста на класифицираните информации**, започна постапката за безбедносна сертификација на комуникациско-информатичкиот систем за работа со класифицирани информации. За зголемување на свесноста и одговорноста на вработените при ракување со информациите, а имајќи ги предвид одредбите од Политиката за сигурност на информацискиот систем на Народната банка, во 2019 година беа спроведени обуки за сигурноста на информацискиот систем и заштитата на личните податоци, како и редовни годишно информирање на овластените лица за обработка на класифицирани информации за правата и обврските при ракување и чување на класифицираните информации.

Внатрешна ревизија

Во текот на годината беа спроведени сите планирани ревизии и на редовна квартална основа се следеше остварувањето на дадените препораки за подобрување на системот на интерни контроли. Сознанијата од извршените следења укажуваат дека препораките главно се почитуваат и се остваруваат во зададените рокови.

Правни работи

Правната поддршка се одвиваше на редовна основа, преку правна помош при изготвување и разгледување на законските и подзаконските прописи, општите и поединечните правни акти, меморандумите за соработка, протоколите, спогодбите и договорите на Народната банка, како и конзистентни правни мислења **согласно со потребите на раководството, организациските единици и Советот на Народната банка**. Правната поддршка за заштита на правата и интересите на Народната банка пред надлежните судови покрај со ангажманот на интерните човечки ресурси, се остваруваше и преку ангажирање овластени надворешни лица. Во тој контекст, дел од напорите беа насочени кон проектот за подобрување на софтверското решение за евиденција на судските предмети и предметите во извршна постапка. **Во односите со други институции во земјата, правната поддршка беше насочена кон одржувањето непрекинатост во остварувањето на целите и задачите на Народната банка како административно, финансиски и управувачки, самостојна институција и кон заштита на независноста на Народната банка**, согласно со уставната и законската рамка. Во рамки на активностите поврзани со

²² KYC - Customer Security Controls Framework, v2019, 10 August 2018.

²³ Апликацијата „Запознај го својот клиент“ (Know Your Customer) се користи за размена на информации помеѓу членките на СВИФТ.

недвижниот имот на Народната банка, покрај ажурната евиденција во Регистарот на недвижности, беа покренати иницијативи за побрза правна разрешница на прашањата поврзани со имотот во заедничка сопственост со други.

Управување со човечките ресурси

Во текот на годината **продолжија активностите за стручно усовршување и развој на вработените** преку постојан процес на обуки, зголемување на стручните знаења и јакнење на нивните вештини, обезбедувајќи високостручен кадар којшто успешно се справува со предизвиците во тековното работење и придонесува за остварување на целите на работењето. Заради подобрување на процесот на управување со човечките ресурси, **се унапреди практиката на интерна мобилност на вработените**. За оваа активност беше остварена билатерална соработка со централната банка на Хрватска. Преку интерната мобилност се овозможи поголема флексибилност на кадрите и унапредување на професионалната кариера, водејќи сметка за ефикасно извршување на работните задачи во рамки на организациските единици. Исто така, беа зајакнати активностите за унапредување на работната ангажираност, а преку истражување на нивото на тековна ангажираност, се направи и процена на потребата за обезбедување нови вработени. Заради натамошно усогласување со основните принципи на корпоративното управување, **во текот на годината се работеше и на унапредување на Етичкиот кодекс** согласно со практиките на централните банки од Европската Унија, Светската банка, ММФ, како и националната регулатива. Притоа, со новиот кодекс се предвидува подигнување на свеста кај вработените во однос на неопходната примена на утврдените етички принципи на Народната банка.

Јавни набавки

При спроведувањето на јавните набавки во текот на 2019 година **фокусот беше ставен на тековно и навремено спроведување на постапките за јавни набавки**, заради задоволување на потребите од стоки, услуги и работи за непреченото функционирање на институцијата, а водејќи сметка за рационалното и ефикасно искористување на средствата на Народната банка. Притоа, **посебно внимание се обрна на транспарентноста, поттикнувањето на конкуренцијата и обезбедувањето еднаков третман на економските оператори, како основни принципи на овој процес, пропишани со закон**. Согласно со новиот Закон за јавни набавки („Службен весник на РМ “24/19), во текот на 2019 се пристапи кон детално ревидирање на интерните прописи за организацијата на овој работен процес, како и транспарентно информирање за законските измени и измените во начинот на спроведување на постапките за набавки на сите чинители.

Техничко одржување, обезбедување и архива

Активностите за техничкото одржување и физичко обезбедување, како логистичка поддршка на другите функции на Народната банка, се одвиваа на редовна основа. Деловните барања и потреби на организациски единици од аспект на функционалноста на објектите, просториите, техничките системи и опрема беа поддржани во рамки на оптималните можности, а притоа водејќи сметка за стандардите утврдени во прописите. Се преземаа

брзи и ефикасни интервенции кај системите и опремата, заради заштита на безбедноста и здравјето на луѓето, како и на материјалните добра. Се разработуваа нови технички решенија за обезбедување подобри микроклиматски услови за работа, како и за енергетска ефикасност и сигурност на системите, пред сè за одржување на непрекинатоста во напојувањето со електрична енергија. На редовна основа, преку стручни мислења во повеќе сегменти, беше дадена поддршка и при процесот за изградба на новиот објект. Канцелариското и архивското работење се одвиваше на тековна основа, согласно со важечките прописи.

Музеј, библиотека и архив

Во рамките на активностите на Музејот, **се продолжи со редовното работење со збирката и со истражувачката работа²⁴ од областа на нумизматиката.** Во областа на **библиотечната и архивската дејност** беа преземени повеќе активности за набавка и одржување на библиотечниот фонд на Народната банка, а фондот на архивот беше збогатен со дигитализиран архивски материјал од историско значење произлезен од работењето на Народната банка.

Стратегиска цел 11

*Одржување
стабилен
информатичк
и систем и
негова
надградба
согласно со
постоечките
капацитети и
меѓународни
те стандарди*

Во текот на 2019 година, Народната банка преземаше активности за постигнување на стратегиската цел за одржување **стабилен информатички систем** и негова надградба согласно со постоечките капацитети и меѓународните стандарди. Во рамки на редовните работни активности се обезбеди висок степен на достапност на информациските системите (сите системи работеа над предвидените 98% од работното време, а поголем дел од нив работеа и со достапност од 100%), што овозможи непречено функционирање и редовно спроведување на работните задачи во рамки на сите организациски единици во Народната банка. Покрај тоа, се обезбедуваше поддршка и на активностите поврзани со тестирањето на непрекинатоста во работењето на организациските единици, што придонесува за одржување висок степен на подготвеност за извршување на работните задачи и при невообичаени работни услови. Исто така, **беа остварени голем број проекти за изработка на софтвер²⁵.**

Покрај тековните активности, **се работеше на подобрување на инфраструктурата на СВИФТ**, согласно со препораките на СВИФТ и со редовните годишни одржувања. Исто така, беа направени и **промени во другите системи коишто придонесуваат за информациската сигурност** (нов систем за управување со корисничките сметки со високи привилегии на персоналните компјутери, нови софтверски алатки за одржување на серверот ДМС²⁶), а се работеше и на подготовка на среднорочни проекти²⁷. Во врска со одржувањето висок степен на информатичка сигурност преку поставување и унапредување на мерките за заштита од евентуални информатички напади, се започна со активности за пенетрациско тестирање, коешто треба да овозможи согледување на потенцијалните области за подобрување на сигурноста на информатичките системи.

²⁴ „Парите како материјално средство: средновековни нумизматички докази од Северна Македонија“; два истражувачи труда презентирани на научен собир во Охрид.

²⁵ Имајќи го предвид планот на проекти за изработка на софтвер, целосно беа завршени 27 проекти, изработката на шест проекти е во тек, а пет проекти беа откажани, за сметка на кои беа успешно спроведени еден непланиран проект и повеќе непланирани активности за развој и усовршување на апликациите во Народната банка.

²⁶ DMS - document management system.

²⁷ Инсталирана е развојна околина за новата верзија на серверот SQL, лабораториска околина за новата верзија на серверот ДМС, воведен е нов начин за електронско потпишување и преработени се две пилот-апликации.